

Josef Fares tar parti för den mesige mannen

”Being a man is the continuing battle of one’s life”, lär Norman Mailer en gång sagt. Samma lite bittra sentens om den moderna mannens komplicerade förhållande till en förväntad mansroll skulle i en film av Josef Fares istället uttryckas som av Måns i *Jalla! Jalla!* när han har problem med ”Dicken”: ”Måste vi knulla – kan vi inte gå på bio istället?”

TEXT CLAS ÖSTERHOLM

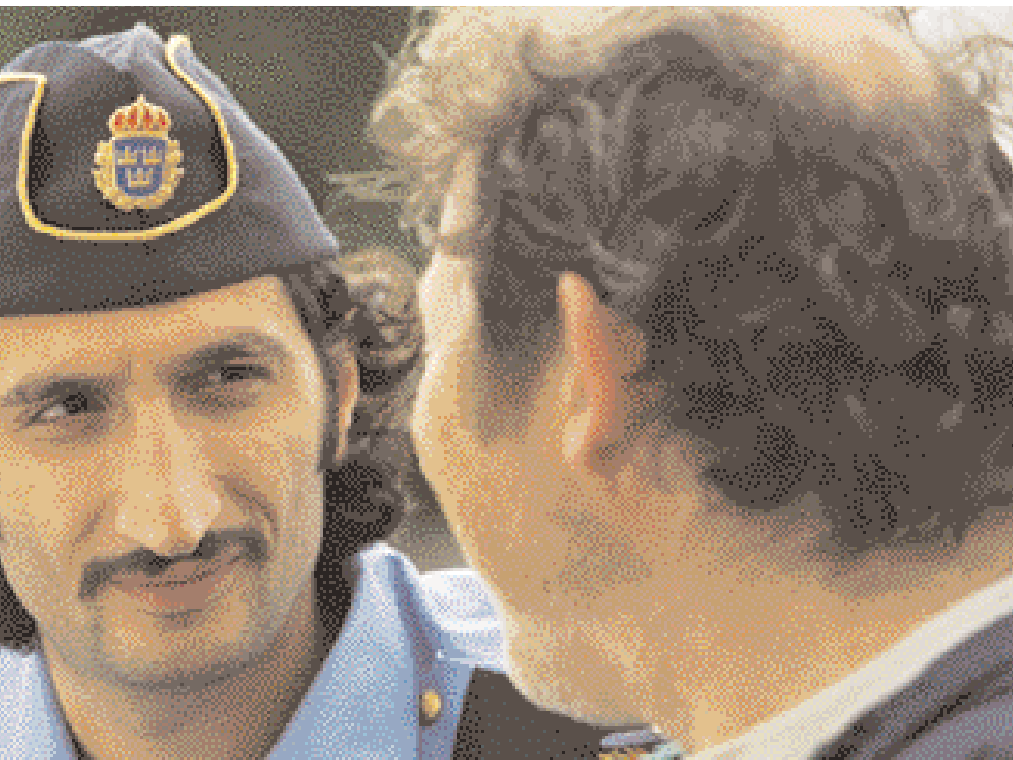
HUR STÅR DET Egentligen till med mannen i det mångkulturella Sverige så här i början på 2000-talet. Vad förväntas av en riktig man? En man, och i synnerhet en ung man, av i dag kan tyckas gå en svår balansgång och möta motsägelsefulla budskap om å ena sidan krav på jämställdhet samtidigt som det rationella samhället kräver individualism, beslutsamhet och effektivitet. Eller är det så att den ”manliga krisen” inte alls är något nytt – utan bara just nu hamnat i strålkastarljuset i samband med en mer välformulerad feminism. Lars Linder skriver i en intressant artikel i Dagens Nyheter att manligheten alltid är i kris. Att den i åtminstone två hundra år har ansetts

hotad och varje ny samhällsordning upplevs som ett slag mot den tidigare epokens mansideal. ”Verklig Manlighet hör alltid till en nyligen eller länge sedan förfluten tid; den är en stående guldåldersmyt.”

Fiktionen, vare sig det handlar om film, litteratur eller populärkultur, kan fungera som en seismograf på samhällsläget men även möjliggöra ett utrymme där tendenser mer förutsättningslöst kan undersökas. Josef Fares har med sina filmer blivit den moderna, något missanpassade vanlige svenske mannens skildrare och språkrör. Under ytan på de till synes lättsamma filmerna *Jalla! Jalla!* och *Kopps* skärskådar Fares mannen och utmanar de schablonmässiga, men ack så cementerade föreställningarna om manlighet, såsom individualism, styrka och makt. Mansmyten kläs av och skildras med en stor portion humor och det handlar absolut inte om att skildra några bittra hollywoodmän som exempelvis Michael Douglas i *Falling Down* eller Brad Pitt i *Fight Club* som i en sorts vilshenhet vill återerövra en förlostad stolthet. Snarare då om känsliga och kärlekstörstande vanliga män som brottas med sin självömkän, fåfänga och problematiska förhållanden till

kvinnorna. Det är unga män som hör till en generation som inte lyckats bli vuxna i traditionell mening, som inte lyckats bli den försörjande, produktive familjefadern i en kärnfamilj. I *Jalla! Jalla!* råder Roro, med sin invandrarbakgrund, inte över sitt eget liv utan tvingas av sin släkt in i ett äktenskap. Roro har till skillnad mot sin på sitt sätt trygga far svårt att finna sin roll i livet. Pappan, som brutalt knockar den yngre generationen med sin kalaskula, tillhör en generation som på både gott och ont hade det betydligt enklare med sin mansroll, en identitet övertagen från sina fäders fäder. Roro däremot, som i jämförelse befinner sig i ett kaos av oförenliga makt- och jämställdhetssträvanden och skilda kulturella influenser, tvingas genom ett idogt arbete skapa sig sin egen identitet.

I samma film är även Måns oförmögen att ta kontrollen över sitt liv då han, möjligen på grund av ett förhållande på tomgång, inte får upp ”Dicken” och därför inte kan tillfredsställa sin flickvän. En riktig karl ska naturligtvis få upp den, ta initiativ och vara den aktiva parten i en sexuell relation. Men så icke Måns. Han och flickvännen tar till de mest brutala knep i form av experimentella sexlekar, och

Fares Fares i *Kopps*

han blir till slut stående på alla fyra på soffbordet medan flickvännen greppar piskan; "Slå till med en ordentlig jävel", manar han desperat – men likt förbaskat vägrar den resa sig, och relationen till flickvännen går till slut inte att rädda. ("Dicken" dyker förövrigt upp även upp i *Kopps*, men där i skepnaden av en liten envis terrier som inte heller vill "stå" – på bakbenen och leka kanin.)

MEN JOSEF FARES TAR på ett hjärtligt sätt parti för de "mesiga männen" och fångar inga lätta poäng genom att parodiera och förlöjliga dem utan ställer sig snarare som i exempelvis *Jalla! Jalla!* kritisk till den yngre generationen som för en traditionell mansroll vidare. Den blivande bruden Yasmines bror, som är den som driver på bröllopet blir en löjlig, men också skrämmande figur i all sin målmedvetenhet, känslolöshet och aggressivitet. Och i *Kopps* finns snarare en blygsam hyllning till den ensamstående pappan i form Jakob som en stolt och föredömlig ensamstående far – även om han är tafatt i sin relation till kvinnor.

Fares belyser ofta problematiken kring mansrollen genom att placera "mjuka" män i en traditionell manligt

"hård" värld. Redan i sina tidiga kortfilmer leker Fares med actionfilmens hjältestereotyper – han avvärjar deras gravallvar med distans och humor. I *Kopps* drömmer sig polisen Benny bort i actionfilmens potenta machovärld samtidigt som han iklädd kofta ogenerat stickar pannband till kollegorna – och helt oförstående blir kallad böj och fjolla av sina grannar. Självt ser Benny däremot ingen konflikt mellan "motherfucker"-supersnuten Benny och den stickande koft-Benny. Och på polisstationen är det fikabröd, mys och innebandy som gäller snarare än automatkaffe och hårdkokt snutmentalitet.

JOSEF FARES EXAMENSFILM från Dramatiska Institutet, kortfilmen *Kom då!*, är betydligt mer allvarlig i sin kritik av manligheten och de krav som ställs på mansrollen, i synnerhet de unga männen. De båda huvudpersonerna Tony och Juan som i filmen har en uppgörelse lever båda i en gängkultur där män offentligt inte ska visa svaghet. Och har man blivit trakasserad är självkänslan så svag att man måste ge igen för att kunna återupprättas inför gruppen och inte förbli en "mes". Männen skapar i detta sammanhang sin mansroll inte så mycket i förhållande till

kvinnan som i förhållande till andra män. Mitt under fighten framträder slagskämparnas alter ego, deras andra jag, som konfronterar dem med insikter och möjligheter om ett annat liv. Samtidigt som dessa alternativ på ett något oklart vis ändå spår på myten om en cool, hård, grym och slagkraftig man som är motsatsen till en "fitta", "fjolla" eller "mes", som gängen kallar varandra i filmen.

KOPPLINGEN, ELLER SNARARE symbiosen, mellan manlighet och teknik är ett ofta återkommande tema inom mansforskningen. En man ska aldrig vara praktiskt hjälplös inför en maskin. Baksidan av denna schablon kan uttryckas som i Hal Hartleys film *Begär, besvär och enkla män*: "There's nothing like a machine to make a man feel insignificant." Och i Josef Fares filmer befinner sig männen och maskinerna inte ens på samma planet. I *Jalla! Jalla!* har inte ens Roro egen bil – utan till den manliga släktens munterhet cyklar han. I jobbet på parkförvaltningen åker Roro och Måns omkring i en löjlig liten elbil och i *Kopps* har Benny inte en susning om hur en dator fungerar när han ska skriva en rapport. Ett möjligt undantag från denna manliga teknikaversion är det kanske manligaste tekniska attributet av alla, pistolen – men i *Kopps* där vapnet presenteras oerhört potent i Bennys gylföppning, handlar det ju trots allt bara om en dröm.

Josef Fares har i all anspråklöshet genom sina filmer gett den moderne mannen i det mångkulturella Sverige en upprättelse. Långt bort från 50-talskonserverade töntar som Stig-Helmer eller brutala norrlandsjägare skildrar Fares medmänskliga män som när någon har det lite jobbigt kommer till undsättning och precis som Håkan i *Kopps* inser att: "Här saknas det en kram."

Se filmhandledning till *Jalla! Jalla!* på nätet: www.sfi.se/skolbio